

Opinia prawna w przedmiocie potwierdzania biegłości językowej po ukończeniu szkoły doktorskiej na potrzeby postępowania w sprawie nadania stopnia doktora

I. Przedmiot opinii

Przedmiotem niniejszej opinii jest analiza prawna przepisów regulujących potwierdzanie biegłości językowej po ukończeniu szkoły doktorskiej na potrzeby postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.

II. Podstawa prawna

1. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków studiów oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz. U. 2007 nr 167 poz. 1166).
2. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 574 ze zm.), dalej jako: „PSWiN”;

III. Analiza prawna

Postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora jest procedurą awansu naukowego opisaną w przepisach PSWiN. Warunki nadania stopnia doktora zostały zaś uregulowane w art. 186 PSWiN. Stosownie do jego treści:

Art. 186

1. Stopień doktora nadaje się osobie, która:

1) posiada tytuł zawodowy magistra, magistra inżyniera albo równorzędny lub posiada dyplom, o którym mowa w art. 326 ust. 2 pkt 2 lub art. 327 ust. 2, dający prawo do ubiegania się o nadanie stopnia doktora w państwie, w którego systemie szkolnictwa wyższego działa uczelnia, która go wydała;

2) uzyskała efekty uczenia się dla kwalifikacji na poziomie 8 PRK, przy czym efekty uczenia się w zakresie znajomości nowożytnego języka obcego są potwierdzone certyfikatem lub dyplomem ukończenia studiów, poświadczającymi znajomość tego języka na poziomie biegłości językowej co najmniej B2;

3) posiada w dorobku co najmniej:

- a) 1 artykuł naukowy opublikowany w czasopiśmie naukowym lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowej, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub
- b) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, albo rozdział w takiej monografii, lub
- c) dzieło artystyczne o istotnym znaczeniu;
- 4) przedstawiła i obroniła rozprawę doktorską;
- 5) spełniła inne wymagania określone przez podmiot doktoryzujący.

Zgodnie zatem z art. 186 ust. 1 pkt 2 PSWiN, efekty uczenia się w zakresie znajomości nowożytnego języka obcego są potwierdzone **certyfikatem** lub **dyplomem ukończenia studiów**, poświadczającymi znajomość tego języka na poziomie biegłości językowej co najmniej B2. Przytoczony przepis wymienia zatem dwa alternatywne sposoby potwierdzenia biegłości językowej: 1) przedłożenie certyfikatu, 2) przedłożenie dyplomu ukończenia studiów – które poświadczają znajomość tego języka na poziomie biegłości językowej co najmniej B2.

W przypadku osób, które ukończyły studia pierwszego stopnia lub jednolite studia magisterskie (rozpoczęte nie wcześniej niż 1 października 2007 r.), wymóg uzyskania efektów uczenia się w zakresie znajomości nowożytnego języka obcego na poziomie biegłości językowej B2 jest spełniony, ponieważ dyplom ukończenia tych studiów potwierdza nabycie tych efektów uczenia się. Zgodnie bowiem z rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków studiów oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki, absolwenci studiów pierwszego stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich poszczególnych kierunków studiów powinni znać język obcy na poziomie biegłości B2, co wynikało ze standardów kształcenia poszczególnych kierunków studiów stanowiących załączniki do tego rozporządzenia.

Zatem certyfikat językowy muszą przedłożyć jedynie osoby, które nie ukończyły studiów pierwszego stopnia ani jednolitych magisterskich (studenci, którzy ukończyli trzeci rok jednolitych studiów magisterskich, ubiegający się o stopień doktora na podstawie art. 186 ust. 2 PSWiN), jak również osoby, które rozpoczęły je przed 1 października 2007 r. albo ukończyły je za granicą, gdzie nie uzyskały potwierdzenia biegłości językowej na poziomie co najmniej B2.

Stanowisko to zostało potwierdzone w piśmie Ministerstwa Edukacji i Nauki - Odpowiedź MEiN na pismo KRD w sprawie najpilniejszych spraw dotyczących środowiska doktoranckiego, DN-WAN.751.22.2021.1.PK, które dostępne jest na stronie: <https://krd.edu.pl/pisma-krd/>.

Odnosnie tego wymogu warto również zwrócić uwagę na poglądy prezentowane w piśmiennictwie. Jak podkreślają D. Dajnowicz-Piesiecka, Ł. Kierznowski: *Jeszcze innym rozwiązaniem, które musi budzić zdziwienie, jest regulacja dotycząca sposobu potwierdzania efektów uczenia się w zakresie znajomości nowożytnego języka obcego. W pierwotnym projekcie ustawy przewidziano, że jednym z warunków nadania stopnia doktora jest znajomość nowożytnego języka obcego na poziomie co najmniej C1, co byłoby rozwiązaniem systemowo spójnym. Jednakże w toku prac parlamentarnych Senat dokonał zmiany brzmienia przepisu, przewidując niższy (B2) poziom znajomości języka. Sejm poprawki nie odrzucił. W efekcie dla nadania stopnia doktora ustanowiono wymóg znajomości nowożytnego języka obcego na takim samym poziomie jak dla studiów I stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich. Oznacza to, co zgodnie potwierdza się w literaturze, że w obecnym stanie prawnym dla spełnienia doktorskiego warunku znajomości nowożytnego języka obcego wystarczy dyplom ukończenia studiów I stopnia lub jednolitych studiów magisterskich.*

- D. Dajnowicz-Piesiecka, Ł. Kierznowski, *Awanse naukowe młodych naukowców (perspektywy i wyzwania)*, PiP 2022, nr 5, s. 118-133.

Także M. Dokowicz stwierdza, że: *Obecne brzmienie regulacji powoduje, że w przypadku osób, które ukończyły studia pierwszego stopnia lub jednolite studia magisterskie, wymóg uzyskania efektów uczenia się w zakresie znajomości nowożytnego języka obcego na poziomie biegłości językowej B2 jest spełniony, ponieważ dyplom ukończenia tych studiów potwierdza nabycie tych efektów uczenia się. W przypadku osób legitymujących się dyplomem ukończenia studiów wydanym przez uczelnię zagraniczną podmiot doktoryzujący powinien zweryfikować, czy dyplom ten potwierdza znajomość języka obcego na poziomie biegłości językowej co najmniej B2, chyba że osoba ubiegająca się o nadanie stopnia naukowego doktora posiada certyfikat potwierdzający poziom B2 biegłości językowej. Ustawodawca nie określił, jak miało to miejsce w poprzednim stanie prawnym, wykazu certyfikatów potwierdzających poziom znajomości nowożytnego języka obcego. Podmiot doktoryzujący powinien określić certyfikaty potwierdzające znajomość nowożytnego języka obcego na poziomie biegłości językowej co najmniej B2.* - M. Dokowicz [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. J. Woźnicki, Warszawa 2019, art. 186, LEX.

Analogiczne stanowisko do powyższych prezentuje także M. Pyter (zob. M. Pyter, *Doktoraty i doktoranci. Zagadnienia prawne*, Lublin 2020, s. 30.).

Mając zatem na uwadze zarówno wykładnię językową przepisu art. 186 ust. 1 pkt 2 PSWiN oraz poglądy przedstawicieli doktryny i stanowisko Ministerstwa Edukacji i Nauki stwierdzić należy, że przedłożenie dyplomu ukończenia studiów wyższych poświadczającego znajomość

języka nowożytnego na poziomie biegłości językowej co najmniej B2 spełnia przedmiotowy, ustawowy wymóg nadania stopnia doktora. Trzeba podkreślić, że ustawodawca nie czyni w tym zakresie żadnego zawężenia, tj. **nie ogranicza dyplomów ukończenia studiów jedynie do studiów lingwistycznych bądź filologicznych**. Regulacja w tym zakresie jest bowiem wyczerpująca – potwierdzanie biegłości językowej zostało wymienione jako osobny wymóg nadania stopnia doktora, obok m.in. złożenia rozprawy doktorskiej, posiadania danego tytułu zawodowego czy odpowiedniego dorobku publikacyjnego. Wymóg ten jest również oddzielnym rodzajowo wymogiem aniżeli ten wskazany w art. 186 ust. 1 pkt 5 PSWiN, który mówi o tzw. *innych wymaganiach określonych przez podmiot doktoryzujący*. Z tego względu podmiot doktoryzujący nie może w ramach konstytucyjnie i ustawowo przyznanej autonomii wprowadzać w swoich aktach wewnętrznych dalszych ograniczeń dotyczących wymogu potwierdzania biegłości językowej niż te określone w przepisach PSWiN. Należy pamiętać, że granice autonomii uczelni są wyznaczone przez normy prawa powszechnie obowiązującego (zob. np. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 20 sierpnia 2014 r., I OSK 1579/14). Autonomia szkół wyższych zakłada bowiem możliwość dookreślania i uszczegóławiania regulacji ustawowej, jednak z zastrzeżeniem nieingerowania w materię unormowaną w sposób wyczerpujący. Dlatego też za wykraczające poza wspomnianą autonomię można uznać ograniczenie dyplomów ukończenia studiów poświadczających znajomość języka nowożytnego na poziomie B2 jedynie do dyplomów ukończenia studiów językowych (filologicznych, lingwistycznych). Ograniczenie takie nie znajduje odzwierciedlenia w przepisach powszechnie obowiązującego prawa, jak i poglądach przedstawicieli doktryny, którzy prezentują jednolite stanowisko w tejże kwestii.

Warto również w sposób bardziej wnikliwy odnieść się do relacji między analizowanym wymogiem z art. 186 ust. 1 pkt 2 PSWiN a *innymi wymaganiami określonymi przez podmiot doktoryzujący* (art. 186 ust. 1 pkt 5 PSWiN). Jak zostało zasygnalizowane wyżej, pod pojęciem *innych wymagań* należałoby rozumieć wymagania o charakterze rodzajowo odmiennym niż te wymienione w art. 186 ust. 1 pkt 1-4 PSWiN. Brzmienie powyższej regulacji nie przewiduje zatem możliwości stawiania na tej podstawie wymagań, które mogłyby podnosić wymogi określone w art. 186 pkt 1-4 PSWiN (tak: M. Dokowicz, (w:) J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Warszawa 2019, art. 186, s. 460.). Co za tym idzie, podmiot doktoryzujący nie może w tym trybie wymagać przedłożenia wyłącznie dyplomu ukończenia studiów językowych (w alternatywie do certyfikatu). Działanie takie nie odpowiada przepisom PSWiN, jak również wpływa niekorzystnie na sytuację doktorantów, którzy nie ukończyli studiów językowych.

Jednakże zwrócić należy uwagę również na odmienne stanowisko Ł. Kierznowskiego, który wskazuje, że: *nie można wywodzić, że <<inne>> wymagania określone przez podmiot doktoryzujący muszą w każdym przypadku dotyczyć <<innych>> zagadnień. Muszą być one <<inne>> co do swej istoty (treści), ale nie ma przeszkód prawnych, aby dotyczyły tych samych sfer, których dotyczą wymogi wskazane w art. 186 ust. 1 pkt 1-4. Skoro zatem np.*

w art. 186 ust. 1 pkt 2 przewiduje się, że efekty uczenia się w zakresie znajomości nowożytnego języka obcego są potwierdzane odpowiednim certyfikatem lub dyplomem ukończenia studiów, to nie ma przeszkód prawnych, aby podmiot doktoryzujący określił inne wymagania, których spełnienie dodatkowo (ale nie „zamiast” certyfikatu lub dyplomu ukończenia studiów) potwierdzi znajomość języka obcego nowożytnego (np. zdanie specjalnego egzaminu czy też wygłoszenie wykładu w języku obcym). - Ł. Kierznowski, *Stopnie naukowe i stopnie w zakresie sztuki. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 193-194.

Pogląd ten wydaje się jednak zbyt daleko idący i nieodpowiadający *ratio legis* art. 186 ust. 1 PSWiN. Niemniej nawet przyjmując powyższą interpretację, zgodnie z którą możliwe jest podwyższenie wymagań dotyczących nadania stopnia doktora określonych w art. 186 ust. 1 pkt 1-4 PSWiN w trybie art. 186 ust. 1 pkt 5 PSWiN - to trzeba podkreślić, że wówczas takie *inne wymaganie* powinno być jasno sprecyzowane i określone jako odrębne w stosunku do ww. ustawowych warunków. Nie będzie zatem można uznać za prawidłowe powtórzenie w akcie wewnętrznym regulacji ustawowej zawartej w art. 186 ust. 1 pkt 1-4 PSWiN z jednoczesnym podwyższeniem określonych tam standardów – bez odwołania się do art. 186 ust. 1 pkt 5 PSWiN. Należy przyjąć, że jakiegokolwiek odstępstwa od wymagań wskazanych w ww. art. 186 ust. 1 pkt 1-4 PSWiN powinny być klarownie określone jako dodatkowe, inne wymagania, które wprowadza podmiot doktoryzujący. Ponadto jak stwierdza Ł. Kierznowski muszą one być inne co do swej istoty (treści), tj. nie odnosić się np. do rodzaju dyplomu. Dlatego też zawężanie katalogu dyplomów ukończenia studiów wyższych wyłącznie do jakiejś kategorii nie odpowiada przepisom PSWiN i nie jest możliwe w oparciu o art. 186 ust. 1 pkt 5 PSWiN.

Można także dodać, że określanie przez podmiot doktoryzujący innych wymagań nadania stopnia doktora powinno odpowiadać celowi procedury awansu naukowego i być racjonalnie dostosowane do tego procesu. W przeciwnym razie istnieje ryzyko kształtowania w aktach wewnętrznych podmiotów doktoryzujących takiego katalogu wymagań, który nie byłby związany we właściwy sposób z nadaniem stopnia doktora.

Ponadto warto również zwrócić uwagę na planowane zmiany legislacyjne. Na dzień sporządzenia niniejszej opinii procedowany jest projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz niektórych innych ustaw (UD360). Przepis art. 1 pkt 22 ww. projektu wprowadza zmianę w ramach wymogu z art. 186 ust. 1 pkt 2 PSWiN. W art. 186 po ust. 1 PSWiN dodaje się ust. 1a w brzmieniu: „1a. W celu weryfikacji spełnienia wymagania, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, w przypadku osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora, która nie posiada odpowiedniego certyfikatu lub dyplomu ukończenia studiów, podmiot doktoryzujący może przeprowadzić egzamin potwierdzający znajomość nowożytnego języka obcego na poziomie biegłości językowej B2.” Zmiana ta ma na celu wsparcie tych osób, które nie legitymują się odpowiednim dyplomem ukończenia studiów

i nie posiadają stosownego certyfikatu – albo z uwagi na koszty nie mogą sobie na pozwolić na przystąpienie do egzaminu w celu jego uzyskania.

IV. Wnioski

1. Zgodnie z art. 186 ust. 1 pkt 2 PSWiN, efekty uczenia się w zakresie znajomości nowożytnego języka obcego są potwierdzone certyfikatem lub dyplomem ukończenia studiów, poświadczającymi znajomość tego języka na poziomie biegłości językowej co najmniej B2.
2. Ustawodawca w przepisach PSWiN kwestię potwierdzania biegłości językowej uregulował wyczerpująco i nie ogranicza dyplomów ukończenia studiów jedynie do studiów lingwistycznych bądź filologicznych. Za niedopuszczalne należy uznać, wprowadzanie bardziej rygorystycznych wymogów dotyczących znajomości języka nowożytnego w drodze aktów wewnętrznych, aniżeli te wskazane w przepisach powszechnie obowiązujących.

Niniejsza opinia posiada walor doradczo-informacyjny, nie ma natomiast charakteru wiążącej wykładni prawa. Wyraża ona stanowisko Krajowej Reprezentacji Doktorantów, będącej ogólnopolskim przedstawicielem i wyrazicielem woli środowiska doktorantów.

mgr Barbara Pietrzyk –Tobiasz
członek Zarządu KRD ds. prawnych
Przewodnicząca Biura Prawnego KRD
(podpisano za pomocą podpisu zaufanego)